

Het woord 'Risico' komen we steeds vaker tegen in ons vakgebied: Risico-gestuurd beheer, bewust omgaan met risico's, ... En incidenten- en calamiteitenplannen gaan natuurlijk ook vooral over risico's. Maar wat bedoelen we er eigenlijk mee en hoe gaan we er mee om?

Risico's: Impliciet en Expliciet

Risico's horen bij het leven en dus ook bij riolering en de rest van de waterketen en het watersysteem. De T=100 bui kan morgen vallen. Als je een riool vervangt loop je het risico dat het nog een tijd mee had gekund en je dus desinvesteert. Als je het laat liggen loop je het risico dat het verzakt, lekt of zelfs instort. En als je een keuze maakt die consequenties heeft voor de komende 60 jaar (en dat is ons dagelijkse werk) is het risico groot dat ontwikkelingen in techniek of maatschappij die keuze ooit achterhalen.

Impliciet

De meeste van onze keuzes maken we onbewust – met de onderbuik. Dat hebben talloze onderzoeken aangetoond. Bij belangrijke keuzes als trouwen of een huis kopen, heeft de ratio slechts een beperkte rol. Hoe rationeel wij techneuten ook in elkaar (denken te) zitten – het is een illusie om te denken dat we in ons vak louter nuchtere afwegingen maken. En voor een deel is dat ook onze kracht: op basis van ervaring en expert judgement keuzes maken gaat sneller dan eerst alles uitzoeken en afwegen. Daarbij maken we impliciet ook risico-afwegingen.

Valkuilen

Met deze impliciete afwegingen kunnen we de plank echter aardig misslaan. Ons risico-beeld kan worden vertroebeld:

- We zijn gevoelig voor wat anderen vinden;
- In de basis zijn we (gelukkig) vaak risicomijdend;
- Onze onderbuik – die essentieel onderdeel van ons vakmanschap is – wijst ons ook weleens de verkeerde kant op. Minder hemelwater naar de rwzi voeren leidt niet altijd tot energiebesparing. Rioolvreemd water is soms gunstig voor de waterkwaliteit.

Expliciet

Als we niet alleen op ons vakmanschap en onze onderbuik af willen gaan moeten we de ratio expliciet en grotere

rol geven. Dat vraagt om doelen, kennis en communicatie:

- Een risico is altijd gekoppeld aan een doel – iets wat je wil bereiken of juist voorkomen;
- Inzicht in het systeem en in de consequenties van keuzes is nodig om risico's, en wat je moet doen om ze te beperken, goed in te kunnen schatten. Vaak vraagt dat om een combinatie van redeneren, meten en rekenen;
- Heldere communicatie is nodig om kennis en doelen van verschillende personen bij elkaar te krijgen en met een gedragen inschatting van risico's tot een keuze te komen.

Kan de ratio winnen?

Naarmate de overwegingen en risico's bij iedereen explicieter bekend zijn wordt het makkelijker om bewust voor een risico te kiezen. Dan kan de ratio het van de onderbuik winnen. Dat geldt voor ons techneuten en vaak nog meer voor bestuurders. Juist ook de communicatie over bestuurlijke en technisch-inhoudelijke afwegingen is van belang om deze goed met elkaar in balans te krijgen. Dan zijn ze ook uit te leggen aan de burger.

Winst en balanceren

De meeste winst (qua kosten) is vaak te halen door dingen niet te doen. Daar is lef voor nodig. Je krijgt immers eerder een verwijt als iets misgaat doordat een maatregel niet is getroffen dan wanneer je geld hebt uitgegeven aan een maatregel die niet per se nodig was. De juiste balans moet je steeds weer samen zien te vinden. Op basis van heldere doelen, voldoende kennis en met een goede communicatie. Naast je vakmanschap blijft ook je onderbuik hard nodig. We blijven immers mensen en worden nooit 100 procent rationeel. Onze impliciete (onderbuik) afwegingen worden steeds beter als we ons vakmanschap blijven voeden met expliciete kennis. ■